

можуть зіграти такі інтерактивні форми, як метод вирішення ситуаційних завдань, метод проєктів та організація ігрових форм діяльності.

Культурна компетенція не збігається з мовною:

переключення мовної компетенції в культурну засноване на інтерпретації мовних знаків у категоріях культурного коду. Володіння такого роду інтерпретацією і є культурно-мовна компетенція.

Список використаних джерел

1. Громова Н.М. Интернет публикация Всероссийской Академии Внешней Торговки/ Н.М. Громова. – М.: 2002
2. Коряковцева Н.Ф. Современная методика организации самостоятельной работы, изучающих иностранный язык /Н.Ф. Коряковцева.– М.: Аркти, 2002. – 175 с.
3. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычному говорению/ Ефим Пассов. - М.: Просвещение, 1991. – 340с.
4. Профессионально-педагогическая подготовка учителя физики // Сб. научн. тр. ЛГПИ им. А.Н.Герцена. – СПб.: Изд-во РГПУ, 1997. – С.20.
5. Рогова Г. В. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в средней школе. Пособие для учителя/ Галина Рогова. – М.: Просвещение, 1988. – 180с.
6. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация/ С.Г. Тер-Минасова. – М., 2000. – С. 25.
7. Фурманова В.П. Межкультурная коммуникация и культурно-языковая прагматика в теории и практике преподавания иностранных языков: автореф. дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.02. - М., 1994. - 58 с.
8. Glenn A.D. Using Role-Play Activities to Teach Problem Solving / Simulation and Games. – 1982. - №2. – P. 1999-223.

В статье уточнены сущность и специфика понятия «лингвокультурные компетенция»; установлены особенности лингвокультурной компетенции в контексте педагогического знания; определены роль и место культурологического подхода в формировании лингвокультурной компетенции учащихся старших классов; обнаружены дидактические возможности дисциплин языкового цикла в формировании межкультурной компетенции студентов; обоснована целесообразность использования интерактивных методов обучения с целью формирования лингвокультурной компетенции.

Ключевые слова: лингвокультурная компетенция, межкультурная компетенция, социокультурный контекст, культурологическое образование, культурологический подход.

The article touches the problem of essence and specificity of the of "linguocultural competence" concept; linguocultural peculiarities of competence in the context of pedagogical knowledge; the role and place of cultural approach in formation of linguocultural competence of students; educational opportunities of linguistic disciplines cycle in formation of intercultural competence of students; substantiates the feasibility of using interactive teaching methods to form linguocultural competence.

Mastering a foreign language as a means of communication shall be provided by culturological and linguocultural material that allows students to understand themselves as citizens of the world, identifying the broad social community. This helps to understand better their own national identity. In addressing these issues can play a significant role such interactive forms as a method of situation tasks, project method and organization forms of gaming.

Cultural competence is not the same with language: transformation the language competence into cultural interpretation based on the language signs in terms of cultural code. Characteristics of this kind of interpretation is of the cultural and linguistic competence.

Keywords: linguocultural competence, intercultural competence, sociocultural context, culturological education, cultural approach.

УДК 378.14

Товканець Ганна Василівна,
доктор педагогічних наук, професор,
Мукачівський державний університет

ЕТИЧНА КУЛЬТУРА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

В статті розглядається проблема формування етичної культури як складової професійної підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Схарактеризовано моральну свідомість вчителя як діалектичну сукупність етичних знань, моральних почуттів, переконань, волі й ідеалів, що визначають його моральні відносини, вчинки і професійні дії. Підкреслено, що моральна свідомість вчителя проявляється в діяльності та відносинах, включає культуру етичного мислення, культуру почуттів, культуру поведінки, етикет як рівень прихильності правилам, який регламентує форму, манери, стиль, тон спілкування.

Ключові слова: майбутній вчитель початкової школи, етична культура, моральна свідомість, професійна підготовка.

Постановка проблеми. Успішність виховання особистісними і моральними якостями, ґрунтовними підростаючого покоління великою мірою залежить від знаннями, педагогічними технологіями, а також мати підготовки вчителя, який має володіти високими можливість отримувати додаткові знання, необхідні для

практичної діяльності. Професійна підготовка вчителів має будуватися, перш за все, на принципах престижу педагогічної діяльності, розгляду процесу формування етичної культури у напрямі сучасного виховання, системності і неперервності підготовки вчителів, розвитку їх творчого потенціалу і педагогічної ініціативи, врахування життєвого досвіду та моральних орієнтирів особистості вчителя, інтересів і психологічних особливостей усіх учасників виховного процесу, доцільного вибору форм і методів виховання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціокультурні зміни на початку ХХІ століття зумовлюють необхідність забезпечення майбутніх вчителів початкової школи професійною, спеціальною і гуманітарною підготовкою, яка моделює високий рівень його соціальної зрілості, особистісної і професійної культури, оскільки саме вони закладають фундамент розвитку дитини. Професійна підготовка повинна забезпечувати глибоке знання, розуміння суті суспільства і людини, їх взаємозв'язки в процесі розвитку.

Особлива роль у суспільстві, яку займають педагогічні працівники, цілком закономірно викликає і підвищені вимоги до осіб, які виявляють бажання займатися педагогічною діяльністю. Основні вимоги закріплені в Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту» та інших. Стаття 54 Закону України «Про освіту», стаття 24 Закону України «Про загальну середню освіту» та інші нормативно-правові акти у сфері освіти декларують такі вимоги до осіб, які бажають займатися педагогічною діяльністю: володіння «високими моральними якостями», наявність «відповідної педагогічної освіти», забезпечення «результативності та якості своєї роботи», відповідність «фізичного і психічного стану здоров'я службовим обов'язкам» [3].

«Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки» серед завдань щодо посилення кадрового потенціалу системи освіти визначає системи педагогічної та післядипломної освіти педагогічних та науково-педагогічних працівників відповідно до умов соціально орієнтованої економіки та інтеграції України в європейське і світове освітнє співтовариство [4]. Підготовка та виховання педагогічних кадрів повинна здійснюватися на засадах інноваційних підходів до організації навчально-виховного процесу, людиноцентризму, творчого безперервного професійного зростання з врахуванням етичних норм і цінностей, причому етичні норми й цінності, педагогічний ідеал повинні виступати домінуючими в регулюванні можливих трансформацій свідомості та поведінки, алгоритмом самовдосконалення майбутніх педагогів.

Проблеми підготовки майбутнього вчителя початкової школи, формування у них професійної відповідальності та педагогічної культури розглядалися в дослідженнях С. Гарячої, Е. Гришина, А. Донцова, І. Зязюна, В. Писаренка, Г. Рисаченко, О. Синиці, Л. Хомич, Л. Хоружої, І. Чернокозова та інших.

У контексті осмислення сутності етичної культури значний інтерес представляє дисертація С. Гарячої, у якій вона слушно звертає увагу на те, що

«етична культура особистості є не лише результатом виховання, а передусім, свідомим моральним вибором самої особистості». В етичній культурі моральні та етичні цінності узгоджуються з діяльністю і поведінкою людини. Підґрунтям етичної культури, її змістовими складовими є етичні цінності, відображені в основних етичних категоріях (уявлення про добро і зло, совість і справедливість, відповідальність і обов'язок, честь і гідність), за допомогою яких формується ставлення до життя, оцінюються життєві явища, вчинки, діяльність і спілкування особистості [2, с. 8].

Л. Хоружа, як складне індивідуально-психологічне утворення, яке інтегрує в собі професійні теоретичні знання, ціннісні орієнтації, особистісні якості та практичні вміння педагога у сфері професійної етики, що забезпечує вибір ним свідомої етичної поведінки згідно професійно-педагогічних норм, розглядає етичну компетентність. Етична компетентність педагога репрезентує головні регуляції його дій, що закріплюються у звичках, традиціях, принципах життя і професійній діяльності, психічних станах, діях, вчинках і якостях педагога. Автор наголошує на соціокультурному, предметному і професійно-суб'єктивному компонентах педагогічної умови, які забезпечують цілеспрямований і опосередкований впливи на формування етичної компетентності. Домінуючими в регулюванні можливих трансформацій свідомості та поведінки, алгоритмом самовдосконалення майбутніх педагогів виступають педагогічний ідеал, етичні норми і цінності [10, с. 18].

Мета статті. У підготовці майбутніх вчителів початкової школи необхідно інтегрувати його позицію як людини і громадянина та його професійні знання й уміння. Ця єдність є якісно новою освітою, яка виражає цілі формування особи вчителя і його професійної підготовки, зокрема етичної культури.

Мета статті: дослідити роль етичної культури у професійній підготовці майбутнього вчителя початкової школи.

Результати дослідження. Засвоєння студентами засад педагогічної етики сприяє досягненню ними цінностей педагогічної культури, важливою складовою якої є етична культура педагога. Наголосимо, що на позначення аналізованого феномену дослідники використовують різні поняття (моральна культура, етична культура, морально-етична культура, професійно-етична культура тощо).

Етична культура індивіда формується через сприйняття духовного і матеріального внутрішньоорганізаційного оточення, є і системою, що складається з набору правил і стандартів, які визначають взаємодію і консенсус членів колективу, управлінських ланок, структурних підрозділів і ключових факторів розвитку організації. Етична культура – це і усвідомлення кожним працівником свого місця в організації, групі, команді; технології спільної діяльності персоналу; цінності й норми поведінки; звичаї та ділова практика діяльності; комунікативна система і культура спілкування; критерії та правила розподілу повноважень і відповідальності, статусу і влади; правила неформальних стосунків; сформовані в організації

звички і традиції; взаємини між людьми; діловий етикет; правила корпоративної культури; трудова і ділова етика [8, с. 82].

Основними критеріями оцінки ефективності розвитку етичної культури майбутнього вчителя початкових класів є: усвідомлення необхідності підвищення власного морально-етичного рівня; зростання рівня готовності студентів до реалізації отриманих знань у майбутній професійній діяльності; посилення мотивації студентів на продовження самоосвіти в етичній сфері.

Етична культура вчителя включає в себе: володіння глибокими знаннями в галузі педагогічної етики, певний набір моральних якостей, а також готовність до етично адекватної поведінки у випадках моральних колізій; проявляється в принципах життя та професійній діяльності, психічних станах, діях, вчинках і якостях педагога, забезпечує вибір ним свідомої етичної поведінки згідно з професійно-педагогічними нормами. Етичні вимоги поведінки, піднесені до рангу закону, набувають форми державно-владного характеру, виконання яких є обов'язковим [5].

Визначення компонентів етичної культури базується на врахуванні всіх чинників, пов'язаних з процесом підготовки майбутніх фахівців. Наскрізними компонентами етичної культури є когнітивний, діяльнісний та особистісний. Тому процес формування етичної культури розглядається як сукупність взаємопов'язаних аспектів: когнітивного - засвоєння системи базових понять із теорії та практики професійної діяльності; діяльнісного - формування системи умінь вирішувати ситуації морального характеру; особистісного - розвиток значущих якостей особистості майбутнього менеджера.

Етична культура, у змісті підготовки майбутніх вчителів початкових класів, розвивається на основі інтеграції загальнопрофесійних, психолого-педагогічних та етичних знань. Однак, тут слід зазначити, що розвиток етичної культури вчителя початкових класів можливий в тому випадку, якщо навчальні програми, зміст і структура занять забезпечать студентам цілісну реалізацію себе в освітньому процесі на афективному, аксіологічному та когнітивному рівнях. Тому освітньо-пізнавальна діяльність повинна збагачувати майбутніх учителів не тільки знаннями, а й практичним досвідом, який базується на творчості вчителя, його переживаннях та саморегулятивних вміннях. Вчитель, при здійсненні своєї професійної діяльності, виступає носієм морально-етичних обов'язків по відношенню до учнів, їх батьків, фахового педагогічного співтовариства, окремих вчителів та суспільства в цілому

Як компонент етичної культури розглядаємо моральну свідомість людини, що складається з первинних моральних уявлень, які впродовж життя ускладнюються і збагачуються, інтегруються в моральні поняття. Основою людської моральності є моральне почуття, переживання, совість. Моральне почуття нерозривно пов'язане з моральним ідеалом, ідеальним уявленням про поведінку людини, розвинутою моральністю. Свідомість, що передбачає знання моральних принципів, норм, постійне усвідомлення

подумки свого морального стану в суспільстві. Емпірично людина стає носієм моральної свідомості в процесі взаємодії з соціально-культурним середовищем. Хоча, формування індивідуальної моральної свідомості обумовлено впливом факторів конкретного соціального середовища, його природа є ідеальною, так само, як ідеальною є природа думки і природа свідомості взагалі. Моральна свідомість є частиною загальної свідомості особистості. Функція загальної свідомості полягає в тому, що воно засвідчує особистість в дійсній справжності її присутності в універсумі буття. Функція моральної свідомості полягає в тому, що воно виражає відношення особистості до здійснюваних нею самою процесам орієнтації, самовизначення і участі в загальному універсумі буття [2, с. 28].

Моральна свідомість відкриває перед людиною подвійну очевидність: реальність його власного, етично сприйманого «я» і реальність морального порядку в загальній структурі буття. За внутрішнім свідченням моральної свідомості, все, що є в людині, в оточуючих його людях і в його відносинах до них, - все це підлягає оцінці з точки зору абсолютного блага і пов'язаних з ним понять, гідності й боргу. У відкритті для особистості можливості самовизначення і самоактуалізації поняття боргу, гідності й блага є найбільш фундаментальними орієнтирами, які надає в її розпорядження моральну свідомість. Моральна свідомість є одним з найглибших проявів особистості. Володіючи моральною свідомістю і перебуваючи в її володінні, людина відкриває себе для самого себе і переживає себе у своїй власній оцінці.

Моральна свідомість вчителя представляє діалектичну сукупність етичних знань, моральних почуттів, переконань, волі та ідеалів, що визначають його моральні відносини, вчинки і професійні дії. Моральна свідомість вчителя - частина морального світу, який проявляється в свідомості, діяльності та відносинах. Її можна визначити і як частину моральної культури особистості, що характеризує рівень морального розвитку людини та включає:

– культуру етичного мислення (здатність морального судження, вміння користуватися етичним і естетичним знанням, розрізняти категорії добра і зла, гармонії і краси, застосовувати моральні норми на практиці),

– культуру почуттів (здатність до морального резонансу, співпереживання);

– культуру поведінки, що характеризує конкретний спосіб здійснення в моральній практиці помислів, знань і почуттів, ступінь їх перетворення в повсякденну норму вчинку;

– етикет як рівень прихильності правилам, який регламентує форму, манери, стиль, тон спілкування.

Моральна свідомість вчителя, поряд з феноменами і явищами моралі, відображає і педагогічну реальність, суб'єктів цієї реальності. Моральна свідомість вчителя «знає», має «знати» не тільки, що таке мораль, які функції моралі, її поняття, який їх зміст, але і «знати», що таке педагогічна мораль, в чому сутність, наприклад, педагогічного боргу, педагогічної справедливості як категорій педагогічної етики, в чому

сенс добра, милосердя з педагогічної, а не тільки з етичної точки зору. Учитель в своєму моральному мисленні повинен інтерпретувати категорії і поняття моралі не тільки крізь «категоріальні рамки» етичного мислення, а й крізь «категоріальні рамки» педагогічного мислення, в якому особливе місце займає моральний його лад. Етичний рівень осмислення педагогічних проблем задає критерії оцінки досягається вчителем результату. Моральна свідомість вчителя спрямовується не на учня взагалі, а на учня як на певну особу. У такій «орієнтації» моральної свідомості вчителя на конкретного учня виявляє себе педагогічна совість, яка виражається як голос особистості вчителя, що діє в конкретних умовах, що несе відповідальність за результати своєї діяльності. Совість «повертає» моральну свідомість вчителя на об'єктивну точку зору щодо конкретного учня, оцінки його досягнень, надає вчителю можливість відповідати не тільки перед собою, або хоча б за самого себе, але і перед учнем і за учня. Відповідь за учня не є рішення його проблем, але є спонукання його до самостійного вирішення власних них проблем [2, с.35].

У структуру моральної свідомості педагога включаються моральні (етичні) погляди, переконання (ідеали), моральні почуття, які відображають моральні відносини, що виникають в процесі навчання і виховання дитини.

Дані компоненти структури взаємопов'язані між собою. Їх формування відбувається в контексті розвитку моральної культури особистості педагога.

Аналіз філософських, педагогічних та психологічних джерел засвідчує, що на формування професійної етики вчителя впливають дві групи чинників: *соціальні*, які закономірно об'єднують релігію, національну культуру, освіту, філософські концепції; *економічні*, які об'єднують внутрішній ринок, можливість працевлаштування. Ці дві групи чинників тісно взаємопов'язані, вони системно впливають на формування морально-етичних якостей педагога, незалежно від його статусу в освітній установі.

Підкреслимо, що етичну культуру педагога ми розглядаємо як підструктуру педагогічної культури, основу якої становлять професійно-значущі якості особистості, фундаментальні етичні цінності та знання, почуття професійної честі, професійного обов'язку та відповідальності, здатність дотримуватися етичних принципів, норм поведінки, професійних зразків і моделей взаємин у педагогічній діяльності тощо.

Моральні (етичні) погляди педагога - це комплекс етичних знань, вимог, норм і правил взаємодії педагога з учнями у виховно - освітньому процесі школи. Динаміка розвитку моральних поглядів пов'язана з процесом розширення професійної інформованості педагога про особистість дитини.

Етичні погляди педагога включають в себе розуміння ряду етичних категорій: ідеали дитинства, отрочтва, юності; принципи діалогової взаємодії вчителя з учнями; усвідомлення свого професійного обов'язку; осмислення для себе понять честі, гідності, професійної совісті учителя; розуміння основних моральних категорій (добра і зла) стосовно педагогічної діяльності.

Переконання (ідеали) педагога є центральним елементом свідомості й самосвідомості особистості. Вони характеризуються упевненістю особистості в тому, що придбані ним знання, погляди, принципи, ідеали є істинними й відповідають його життєвим цілям і прагненням. Переконання за своєю суттю має трикомпонентну структуру: пізнавальний компонент (глибоке знання предмета (теми) розмови); емоційно - мотиваційний компонент (ставлення до цього знання); вольовий компонент (готовність діяти відповідно зі знаннями і бажаннями). Таким чином, переконання є ідеями, якими педагог оволодів настільки, що вони вже самі володіють особистістю і керують її практичними діями і поведінкою. Без міцних педагогічних переконань не може бути віри в можливість удосконалення особистості дитини. Ядром моральних переконань особистості є моральний ідеал, який є зафіксованою у свідомості суспільства модель. Дана модель орієнтує педагога в його практичній діяльності. Педагогічна етика розглядає моральний ідеал педагога, як систему високих моральних якостей особистості вчителя [2, с.91].

Моральні почуття педагога - це переживання з приводу тієї чи іншої поведінки людей або своєї власної поведінки з позицій моральних категорій, таких як «справедливо - несправедливо», «гуманно - негуманно» відчуженість, повага-презирство, любов-ненависть, справедливість - несправедливість та ін. Моральні почуття є частиною моральної свідомості вчителя. За своїм змістом вони є суб'єктивним, особистісним ставленням до об'єктів і суб'єктів педагогічного процесу. Моральні почуття є частиною моральної свідомості вчителя. За своїм змістом вони представляють собою суб'єктивне, особистісне ставлення до об'єктів і суб'єктів педагогічного процесу. «Моральні переконання, погляди, звички - все це тісно пов'язано з почуттями. Провідними моральними почуттями педагога є: любов до дітей, професійна відповідальність за життя, здоров'я і розвиток дитини, терпимість, доброзичливість, довіра і повага до учнів.

Любов до дітей. Любов - моральне почуття. Вона не обмежується моральними оцінками і цим відрізняється від дружби. Люблять «не тому що», а «не дивлячись ні на що». Характерною особливістю любові є абсолютне прийняття іншої людини. Любов - це вміння співпереживати разом з дитиною і вміння бачити учня в перспективі його розвитку.

Професійна відповідальність за життя, здоров'я і розвиток учня. Сучасному вчителю не тільки самому доводиться випробовувати численні фізичні й психоемоційні стреси. У своїй роботі він має справу з учнями, що знаходяться в стані стресу. Сьогодні вони відчують себе менш захищеними перед напором надлишкової інформації, що важко сприймається і систематизується дитячим розумом, посилюється розрив між прискореним фізичним дозріванням і подовженням періоду громадського становлення. Разом з дорослими вони відчують багато негативних сторін життя, що стрімко змінюється: його непередбачуваність, жорстокість, страх за завтрашній день. Крім цього, одна з найсерйозніших проблем сьогоденної школи -

катастрофічне зростання дитячих дидактогенних неврозів (психічних розладів), в чому винні, насамперед, вчителі. Основна їх причина - незліченні дитячі фобії, страхи, які породжуються байдужим ставленням вчителя до учня, щоденним диктатом, а іноді відвертою брутальністю і жорстокістю.

Повага до особистості учня. Справжня повага до дитячої особистості проявляється, перш за все, в педагогічній вимогливості до дитини, в наданні допомоги учневі в розкритті свого власного «я». Вимогливість вчителя повинна бути доброзичливою, вимогливістю друга, зацікавленого в долі учня. Вимогливість повинна бути реалістичною, здійсненою, зрозумілою учням. Манера вираження вимог учителем повинна бути також досить гідною, поважною, тактовною. Необхідно уникати крику, скоромовок, виключати повчальний тон. Повага вихованця педагога виявляється в його здатності дивуватися унікальній обдарованості дитячої натури, довіряти внутрішнім духовним силам учнів.

Аналіз наукових досліджень [2; 5; 6; 7; 9] дає підстави визначити принципи педагогічної етики, врахування яких сприятиме виконанню дидактичних і виховних завдань у професійній підготовці майбутніх вчителів початкової школи:

1. Принцип законності. У своїй діяльності вчитель дотримується Конституції і законів України, діючих нормативних документів, що регламентують педагогічну діяльність.

2. Принцип справедливості. У своїй діяльності вчитель є небайдужим, однаково доброзичливим і прихильним до всіх учнів, незалежно від віку, особливостей характеру, здібностей, статі, раси, національності, віросповідання, соціального стану, політичних поглядів, місця проживання, громадянства та інших ознак, включаючи матеріальне становище.

3. Принцип домінантності інтересів учня. У межах дотримання вимог законодавства вчитель у своїй професійній діяльності дотримується переваги інтересів учня перед інтересами усіх інших осіб, балансу професійних інтересів, інтересів колег, партнерів, співробітників, інтересів батьків або законних представників учня.

4. Принцип чесності та порядності. Вчитель як у своїй професійній діяльності, так і у приватному житті

чесний, порядний, принциповий та послідовний у всіх питаннях, вірний слову, даному учневі.

5. Принцип поваги до психофізичної і духовної цілісності, моральних ідеалів, честі та гідності особистості учня, сприяння їх розвитку при наданні педагогічних послуг.

6. Принцип взаємної поваги, довіри, доброзичливості, тактовності та відвертості у взаємовідносинах між вчителем і батьками чи законними представниками учня. Втручання вчителя у приватне життя учня визначається винятково професійною необхідністю, коли існує загроза життю, здоров'ю та розвитку учня.

7. Принцип збереження честі педагогічного співтовариства, поваги і доброзичливості у ставленні до колег. Взаємини між вчителями будуються на підставі колегіальності, партнерства, поваги, взаємної підтримки, відкритості і довіри, а також готовності поділитися своїми професійними знаннями та досвідом.

8. Принцип вияву стриманості, чуйності, доброзичливості, креативності, здатності засвоювати передовий досвід і передавати його іншим як основи професійної компетентності та авторитету вчителя.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Професійна підготовка повинна забезпечувати глибоке знання, розуміння суті суспільства і людини, їх взаємозв'язки в процесі розвитку. Майбутніх вчителів початкової школи необхідно забезпечити професійною, спеціальною і гуманітарною підготовкою, яка зумовлює високий рівень його соціальної зрілості, загальної культури, оскільки саме вони закладають фундамент розвитку дитини. Формування етичної культури вчителя неможливе без розвитку його загальної духовної культури, підвищення інтелектуального потенціалу, залучення до непосредної участі у засвоєнні, виробництві і розповсюдженні духовних цінностей.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні проблем гуманітаризації системи освіти і формування моральної культури майбутніх учителів у контексті активізації людського чинника в державотворчому процесі, проблеми етики професійних відносин, діалектики особистісної та корпоративної культури.

Список використаних джерел

1. Горяча С. А. Виховання основ етичної культури молодших школярів у навчально-виховному процесі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / С. А. Горяча ; Інститут проблем виховання АПН України, Київ. – 2010. – 22 с.
2. Донцов А.В. Моральна культура вчителя: монографія / А.В. Донцов. — Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. — 240 с.
3. Закон «Про вищу освіту» (2014) // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov
4. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.meduniv.lviv.ua/>
5. Профессиональная этика педагога: Учебно-методическое пособие / Сост. И.В.Тимонина. — Кемерово, 2014. — 203 с. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pedagog.kemsvu.ru/>
6. Рисаченко Г. Етична компетенція сучасного викладача / Г. Рисаченко, Н. Кубенко // Освіта, технікуми, коледжі. – 2009. – № 2. – С.59-62;

7. Синиця О.О. Професійно-етична культура викладача / О.О. Синиця // Актуальні проблеми вдосконалення навчального процесу: Тези доп. та повідомл. учасн.. II конф. школи пед. майстерності Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Харків.: Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого, 2008. – С. 103-105.

8. Тимошенко Н. Корпоративна культура. Діловий етикет / Н. Тимошенко. - К.: Знання, 2006. - 391 с.

9. Товканець Г.В. Етика взаємовідносин та етичний кодекс в організаційній культурі вищого навчального закладу // Професійна освіта: методологія, теорія та технології. - 2015. - № 2. - С. 216 - 227.

10. Хоружа Л. Л. Теоретичні засади формування етичної компетентності майбутніх учителів початкових класів: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Людмила Леонідівна Хоружа; Інститут педагогіки АПН України. - К., 2004. – 46 с.

В статтє рассматривается проблема формирования нравственной культуры, как составляющей профессиональной подготовки будущего учителя начальной школы. Охарактеризовано нравственное сознание учителя как диалектическую совокупность этических знаний, нравственных чувств, убеждений, свободы и идеалов, определяющих его нравственные отношения, поступки и профессиональные действия. Подчеркнуто, что моральное сознание учителя проявляется в деятельности и отношениях, включая культуру этического мышления, культуру чувств, культуру поведения, этикет как уровень приверженности правилам, регламентирующим форму, манеры, стиль, тон общения.

Ключевые слова: будущий учитель начальной школы, этическая культура, моральное сознание, профессиональная подготовка.

The article is devoted to the problem of the formation of ethical culture as a constituent part of professional training of future primary school teacher. Moral awareness of teacher has been characterized as dialectical entity of ethical knowledge, moral feelings, beliefs, will and ideals that define his / her moral relationships, behaviour and professional actions. As it has been emphasized that the moral consciousness is manifested in teacher activities and relationships, including a culture of ethical thinking, culture of emotions, culture of behaviour, etiquette as the level of commitment to the rules governing the form, manner, style and tone of communication. It has also been noted that two groups of factors affect the formation of professional ethics of teachers: social, which are naturally uniting religion, national culture, education, philosophic conceptions; economic, uniting domestic market, employment opportunities. Ethical Culture of a teacher is substructure pedagogical culture, based on professionally significant qualities of the personality, fundamental ethical values and knowledge, a sense of professional honour, duty and responsibility, the ability to follow ethical principles, norms of behaviour, professional samples and patterns of relationships in educational activities etc. The emphasis has been laid on the principles of pedagogical ethics, legitimacy, justice, the dominance of the interests of the student, honesty and integrity, respect for the psycho-physical and spiritual integrity, moral ideals, honour and dignity of the individual student, the promotion of their development during the educational process, mutual respect, trust, goodwill, tact and frankness in the relationships between the teacher and the parents or legal representatives of the student, preservation of pedagogical community honour, respect and goodwill in their attitude to colleagues, manifestation of restraint, sensitivity, kindness, creativity, ability to assimilate best practices and transfer it to others as a basis of professional competence and authority of the teacher. It has been deduced that mastering of the ethical culture principles by students promotes their comprehension of pedagogical culture values, pedagogical ethics, the formation of ethical culture of future teacher is impossible without development of his / her spiritual culture in general, the increase of intellectual potential, the involvement into direct participation in learning, production and distribution of spiritual values.

Key words: future primary school teacher, ethical culture, moral awareness, professional training.

УДК 378:373.311.3.03:[81:82]

Фенчик Оксана Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Мукачівський державний університет

ФОРМУВАННЯ УМІНЬ ДОСЛІДЖУВАТИ МОВНУ СПЕЦИФІКУ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ В МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто питання формування у майбутніх учителів початкових класів умінь аналізувати мовну специфіку художнього твору. Автор наголошує, що розуміння художньо-естетичної сутності літератури закладається під час літературознавчої підготовки у вищій школі та має спиратися на ґрунтовну теоретичну базу в осмисленні естетичної природи словесного мистецтва. Визначає прийоми з'ясування доцільності й художньої зумовленості конкретного слова літературного тексту; звертає увагу на те, що слід визначити найвиразніші художньо-виражальні засоби, з'ясувати їх роль в ідейно-художньому змісті твору, розкрити оригінальність письменника у послуговуванні мовними засобами.

Ключові слова: літературне читання, літературознавча підготовка, майбутній вчитель початкових класів, розуміння художньо-естетичної сутності літератури, художнє мистецтво, специфіка мови художньої літератури, спостереження, стилістичний експеримент як прийоми аналізу мови художнього твору.